

Rehtori Jari Ojala

Jyväskylän yliopiston lukuvuoden 2024-2025 avajaispuhe 4.9.2024

Hyvät yliopistolaiset, yliopiston ystävät, Dear Audience

”Me elämme onnellisessa aikakaudessa jolloin tieteet ja taiteet, niin monella eri tavalla käytännöllisesti kaikissa erinäisissä elinkeinoin haaroissa ihmisen yhteiseksi hyväksi ovat käyttäneet hyödyllisen vaikutuksensa – vaikutuksia, joista esi-isämme eivät tunteneet eikä niistä osallisina olleet, sillä heillä ei ollut eivätkä tunteneet rautateitä ja kanavia, höyrykoneita, ukkoisen-syöttöä, sanan lennätintä ja monia muita hyödyllisiä havainnoita ja laitoksia – joita me jo tunnemme ja suurelle edulla hyväksemme käytämme.” (Luttinen 2024, s. 281)

Näin kehitysuskoisesti ja visionäärisesti maailmaa katseli ”Iisalmen pitäjän karulla pohjoisreunalla asunut talollinen” ja valtiopäivämies Pekka Kumpulainen puheessaan Nerkoon kanavan avajaisissa vuonna 1869 – aikana, jolloin Jyväskylän seminaari, joka nyt tunnetaan Jyväskylän yliopistona, oli loistanut tiedon valoa Suomeen vasta muutaman vuoden ajan.

Kumpulainen oli Seminaarin taustavoiman, Wolmar Schildtin tavoin suomen kielen vaalija ja uudissanojen kehittäjä. Siksi puheessa on muutama sana, jotka meille jälkipolville ovat vieraita. Näistä mainioin on mahdollisesti Kumpulaisen itsensä kehittämä ”Ukkoisen syöttö”, joka ei koskaan vakiintunut suomen kieleen.

Pekka Kumpulaisen Ukkoisen syöttö tunnetaan tänään nimellä sähkö.

Se, että itseoppinut kansanmies tunsu sähkön, kertoo Kumpulaisen suuresta sivistyksestä – varsinkin kun muistetaan, että lyijyakun keksimisestä oli kulunut vuonna 1869 kymmenen vuotta. Jyväskylän seminaarikin toimi vielä tuolloin ilman sähkövaloja, eikä niitä toki ollut missään muussakaan opinahjossa missään päin maailmaa, ei edes laboratorioissa, sillä Thomas Alva Edison patentoi hehkulampun vasta kymmenen vuotta Kumpulaisen puheen jälkeen.

Puheessaan Kumpulainen luettelee sähkön lisäksi myös monia muita murrosteknologioita, jotka vaikuttivat tulevana vuosikymmeninä ja vuosisatoina merkittävästi meidän kaikkien elämään. Vaikka Kumpulaisen mainitsemat höyrykoneet ja lennättimet ovat jo pitkälti jääneet historiaan, ne käynnistävät

teollisen, liikenteen ja tiedonkulun vallankumoukset, joita ilman nykyinen yhteiskuntamme ei toimisi.

**

Tänä päivänä emme voi täysin tietää, miten oman aikamme murrosteknologiat vaikuttavat tulevina vuosikymmeninä ja vuosisatoina – meihin ja tuleviin sukupolviin. Mitkä teknologiat kantavat 160 vuoden päähän, mitkä ovat alkusysäyksiä tuleville teknologioille?

Jyväskylän yliopisto on vahva toimija useiden potentiaalisten murrosteknologioiden tutkimuksessa, on sitten kyseessä nanotiede, kvanttitutkimus, tekoäly, kiertotalous, vetytalous, kyberturvallisuus – tai vielä laajemmin hyvinvointiin, turvallisuuteen, koulutukseen, yhteiskunnan ymmärtämiseen ja planetaariseen hyvinvointiin tähtäävä tutkimus ja koulutus.

Murrosteknologiat vaikuttavat syvästi toimintaympäristöömme: yhteiskuntaan, ihmisten keskinäisen vuorovaikutukseen; myös luontoon, kenties ilmastoonkin. Toivottavasti positiivisesti.

Kumpulaisen ajoista inhimillinen hyvinvointi on kasvanut valtavasti: olemme vauraampia, terveempiä, pitkäikäisempiä, oppineempia, jopa pidempiä ja painavampia kuin esivanhempamme 150 vuotta sitten.

Mutta tätä inhimillisen hyvinvoinnin kasvun hintaa maksetaan ilmastomuutoksessa ja luontokadossa sekä siinä, että olemme vuosisatoja kehittäneet teknologioita myös vallan ja sodan välineiksi.

Teknologiamurrokset ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat myös työhön: myös siihen millaista työtä tulevaisuuden yhteiskunta tarvitsee?

Kumpulainen piti puheensa Nerkoon kanavan vihkiäisissä, aikana, jolloin työ oli myös suuressa murroksessa. Maaseudulle oli syntynyt uutta köyhälistöä, kun koneet korvasivat ihmistyötä maataloudessa – teknologisen murroksen myötä maataloustyön ulkopuolelle joutuneet olivat ne, jotka erityisesti kärsivät juuri tuolloin yhdestä Suomen historian pahimmista nälkäkatastrofeista, jonka hätäaputyömaaksi Nerkoon kanavatyömaa oli osin perustettu.

Yliopistojen tulevaisuuden kannalta siksi onkin keskeinen kysymys, millaista koulutusta tulevien vuosikymmenten maailma tarvitsee? Millainen on maailma, jossa meiltä nyt valmistuvat lopettelevat työuraansa, joskus 2070-luvulla? Miten murrosteknologiat muuttavat maailmaa – hyvässä ja kenties pahassa? Tänä

päivänä teknologiamurrokset eivät sentään – toivottavasti – johda nälkäkatastrofeihin.

**

Teknologiat muuttavat työtä ja työn tarvetta, aiheuttaen ehkä odottamattomiakin muutoksia. Samaan aikaan demografinen kehitys muuttaa maailmaa ja eritoten Suomea.

Näihin ja moniin muihin haasteisiin Jyväskylän yliopisto vastaa uudistetulla strategiallaan. Haluamme olla tulevaisuudessakin vahva, vaikuttava ja vetovoimainen yliopisto.

Strategiamme mukaisesti yliopisto ei ainoastaan vastaa ympäristön haasteisiin, vaan yliopisto on voima, joka muuttaa ympäröivää yhteiskuntaa. Me koulutamme osaajat tuleville vuosikymmenille, me tutkimme tulevaisuuden murrosteknologioita.

Suomessa on konsensus siitä, että yliopistoilla ja korkeakouluilla sekä niiden tekemällä tutkimuksella ja kehittämisellä on keskeinen rooli yhteiskunnan tulevaisuuden rakentamisessa. Suomessa tutkimus- ja kehittämisrahoituksen pitkäjänteiseen nostoon on kaikkien puolueiden parlamentaarinen tuki.

Uutta luova ja tieteen eturintamassa kulkeva tutkimus antaa parhaat takuut Suomen pitkäjänteiselle kilpailukyvyn kehittymiselle. Siksi T&K-lisärahoitusta onkin syytä kohdentaa kehyskaudella myös yliopistojen perusrahoituksen vahvistamiseen. Tämä on välttämätöntä, jotta pystymme vastaamaan tulevaisuuden työelämän vaatimuksiin perustutkintokoulutuksellamme.

Koulutustason nostoon tarvitaan hallituskaudet ylittävä pitkän tähtäimen suunnitelma ja sitoutuminen. Suomi on jäänyt jälkeen verrokkimaista korkeakoulutettujen osuudessa väestöstä.

Nuorten ikäluokkien koulutustason tavoiteltu nosto ei toteudu ilman yliopistojen perusrahoituksen kasvattamista. Aloituspaiikkojen vähennykset 2000-luvun alussa, myöhemmät rahoitusleikkaukset ja indeksijäädytykset ovat romuttaneet korkeakoulujen rahoituspohjan. Yliopistojen rahoitus on inflaatio huomioiden lähes 400 miljoonaa euroa pienempi kuin vuosikymmen sitten.

Poliittinen yhteisymmärrys osaamistason noston tärkeydestä näkyy kansallisissa lisäpanostuksissa tohtorikoulutuksen kehittämiseen. Tohtoripilotti on loistava mahdollisuus pilotoiden uudistaa suomalaista tohtorikoulutusta. Tämä olisi pitänyt tehdä jo vuosia sitten, mutta kannustimet ovat puuttuneet. Eivät puutu enää.

Jyväskylän yliopistokin sai tohtoripilotin myötä historiansa suurimman yksittäisen täydentävän rahoituksen – 21M€ ja 85 väitöskirjatutkijan työsuhdetta, mikä tekee pilotista myös yliopiston suurimman yksittäisen rekrytointiprosessin. Ensimmäiset pilotin kolmevuotisiin väitöskirjatutkijan tehtäviin palkatut aloittivat tehtävissään elokuussa.

Arvioiden mukaan vuosina 2024–2030 tarvitaan vuosittain 2 000 uutta tohtoria tutkimus- ja kehittämistehtäviin, kun vuonna 2022 tohtorintutkinnon Suomessa suoritti 1 623 henkilöä. Kun aloittelin omaa väitöskirjatyötäni 1990-luvun puolimaissa, Suomessa väitteli vuosittain noin 500 tutkijaa.

Yhä useampi väittelijä tulee Suomen ulkopuolelta. Siksi meidän pitää huolehtia siitä, että nämä asiantuntijat mahdollisuuksien mukaan jäisivät Suomeen myös väitöksen jälkeen – rakentamaan ja vahvistamaan suomalaista yhteiskuntaa.

Aivan keskeistä tohtoripilotissa on eri kumppanien kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen. Laatu ja vaikuttavuus syntyvät yhteistyöstä.

**

Dear audience,

Our new strategy states that the mission of University of Jyväskylä is to be a “university with social impact”. But what does that mean in practice?

Universities have always been a part of the larger society. And they have had, us included, a strong societal impact. In fact, as we were updating our strategy, time and again we faced the question of how we can cope with the changes in our environment. This question is justified but not exactly right. We are not a feather flying in the breeze, trying to adjust to whatever society needs from us.

No.

The aim of the university is not only to *adapt* to changes; we are and we should be the force that *changes* society.

We educate future professionals, we conduct the research that shapes our society, and it is the aim of universities to innovate and be a seedbed for innovations and forward-thinking start-ups.

Universities are among those that are working to change and shape the future. Our students that start their studies now will be in working life well up to the 2070s.

Thus, we need to be prepared for the future – and that is exactly what our strategy is aiming for.

We aim to be a strong research university with a unique research profile that reshapes society; we aim to be a university with societal impact in which research, development and education are closely connected to society and working life; AND, we aim to be an internationally attractive university that offers a first-class student experience and is the best university employer in Finland.

**

Jyväskylän yliopiston strategian tavoitteet ja niiden ympärille rakennetut kehittämisohjelmat eivät ole vain sanan helinää, vaan ne ovat meidän kaikkien yliopistolaisten – niin henkilökunnan kuin opiskelijoidenkin – kuin myös ja toivottavasti sidosryhmiemme tienviittana turbulentissa tulevaisuudessa.

Keski-Suomelle vahva Jyväskylän yliopisto on tulevaisuuden turva: koulutamme osaajat ja luomme innovaatioita. Me pidämme yllä sekä kehitämme olemassa olevaa osaamista Suomen laajimman jatkuvan oppimisen koulutuksen kautta.

Nyt on aika jälleen kerran miettiä sidosryhmiemme kanssa yhdessä, miten parhaiten voisimme hyödyntää toinen toisiamme niin maakunnan sisällä kuin myös laajemmin Suomessa, Euroopassa ja globaalisti.

Meidän pitää miettiä, millaisia uusia avauksia tarvitsemme tulevaisuuden yhteiskunnan rakentamiseksi. Ja samalla meidän pitää varmistaa, että olemassa olevat vahvuutemme vahvistuvat. Että tutkimuksemme perustuu tieteelliseen erinomaisuuteen ja että tutkinto-ohjelmakoulutuksemme on vetovoimaista ja vaikuttavaa.

**

Hyvät kuulijat,

Jyväskylän yliopisto starttaa uuteen lukuvuoteen vahvana, vaikuttavana ja vetovoimaisena. Yliopiston tutkijat, opettajat, opiskelijat ja palveluiden henkilöstö rakentavat kaikki omalla työllään paitsi yliopistoa, myös tulevaisuuden maailmaa, Eurooppaa, Suomea, Keski-Suomea ja Jyväskylää.

Me emme tee sitä täällä kauniilla kampuksellamme kuitenkaan erillään ja yksin, vaan yhteistyössä paikallisten, alueellisten, kansallisten ja kansainvälisten kumppaneidemme kanssa.

Yhdessä saamme sähköä – tai Pekka Kumpulaisen sanoin ukkoisen syöttöä – yhteiseen yhteiskunnan rakentamiseen.

Tämäkin lukuvuosi on yhteistyön lukuvuosi.

Julistan lukuvuoden 2024–25 avatuksi.

I wish you a very successful academic year 2024-25.

Alun lainaus: Jaana Luttinen: Ensimmäisen visionäärin kahdeksan vaikerrusta. Teoksessa Jari Ojala ja Riina Turunen (toim.): Uudisraivaajien maa - Ylä-Savon asutus ja elämisen ehdot. SKS 2024.